

TEMA: Bergen – bysamfunnet ①66, Hordaland ①32
KART: ④432, ④436

(Årstad) Alrekstad

KONGSGÅRDEN

ALREKSTAD (senere Årstad) er Bergens arnested. Gården var kongsgård for HARALD HÅRFAGRE og flere av hans etterfølgere: ERIK BLODØKS, HÅKON DEN GODE og OLAV TRYGGVASON. Disse første kongene flyttet med hoff og hird fra kongsgård til kongsgård. Fra disse gårdene ble riket styrt.

Årstad i 1890-årene.

Et viktig grunnlag for den tidligste norske kongemakten var kongsgårdene. Med datidens naturalhold var det lettere å flytte på folk enn

varer. Kongen og hans følge reiste fra kongsgård til kongsgård og «tok veitsle» til forrådet var oppspist. Systemet var nok også en måte å utøve lokal kontroll på. Når kongen ikke var til stede, styrte en årmann i hans sted.

Etter slaget i Hafrsfjord slo HARALD HÅRFAGRE under seg mange gårder og høvdingseter som hadde tilhørt hans motstandere. Alrekstad er ganske sikkert en av disse gårdene, hvor den gamle høvdingsslekten ble fordrevet.

Snorre nevner Alrekstad som en av de fem gårdene der Harald Hårfagre holdt seg mest på sine eldre dager. Og det var dit Håkon den gode ønsket seg da han hadde fått banesår i slaget ved Fitjar i 961. Også Eirikssønnene holdt seg mye på Alrekstad. Vi hører ikke mer om gården for kong Sverres tid i 1180-årene. Etter at Bjørgvin var grunnlagt, og ØYSTEIN MAGNUSSON lot bygge ny kongsgård på Holmen, øst for innløpet til Vågen, ble Alrekstad redusert til et underbruk. Men ennå så sent som i 1226 fortelles det at HÅKON HÅKONSSON pleide ri til Alrekstad om søndagene. På 1200-tallet

ble det bygd kirke der. MAGNUS LAGABØTE testamenterte i 1277 Årstad til Nonneseter kloster. Da klostervesenet på 1500-tallet gikk i oppløsning, fikk VINCENTS LUNGE hånd om eiendommen som ble innlemmet i den adelige setegården Lungegården. Årstad gård ble utskilt som borgerlig lystgård på 1700-tallet, og i første år av 1800-tallet ble den utparsellert til en rekke mindre lyststeder og selvstendige bruk. Byutvidelsen i 1915 la grunnlaget for fortsatt utparsellering og utbygging. □

ÅRSTADGEILEN

Årstadgeilen fører fra det gamle tunet på Årstad bratt ned mot Floen. Dette er den gamle sjøveien for kongsgården på Alrekstad. Den ledet ned til Alrekstadvågen – i dag Store Lungegårdsvann. Her var det sikkert opptrekksplass for skip og landingsplass for varer, og her gikk antakelig også veien til den isfrie havnen ved Vågen.

Årstadgeilen – kongsvei med 1000 års tradisjon.

Årstad i dag. Kongsgården har antakelig ligget helt framme på terrassen.

HØVDINGSETET

Alrekstad lå sentralt i en konsentrasjon på fem kongsgarder: UTSTEIN, AVALDSNES ved Karmsundet, FITJAR (①216), ALREKSTAD og SEIM i Lindås (①313, ①431). Arkeologiske funn, navneskikk og sagntradisjon tyder på at disse gardene kan ha vært høvdingseter og lokale maktsentra også for rikssamlingen.

Fra en gravhaug som lå ved Årstadgeilen kjenner vi funn fra 400-tallet. En stor, restaurert haug sørvest for Floenbakken skriver seg også fra jernalderen og markerer høvdingsetet. Tunet har trolig

alltid ligget der hovedbygningen fra 1700- og 1800-tallet fremdeles ligger – oppe på moreneterrassen Årstadvollen.

I de norrøne sagaer nevnes Alrekstad flere ganger i forbindelse med begivenheter og hendelser i hundreårene like før vikingtiden. Sentralt i denne eldgamle vestnorske sagntradisjonen står kong ALREK som bodde på Alrekstad, og som rådde over Hordaland. Dersom han har vært en historisk person, hvilket langtfra er sikkert, må han ha levd på 600-tallet.